

PŘIHLÁŠKA VYNÁLEZU

zveřejněná podle § 31 zákona č. 527/1990 Sb.

(19)
ČESKÁ
REPUBLIKA

ÚŘAD
PRŮMYSLOVÉHO
VLASTNICTVÍ

(22) Přihlášeno: **02.11.2007**

(40) Datum zveřejnění přihlášky vynálezu: **13.05.2009**
(Věstník č. 19/2009)

(21) Číslo dokumentu:

2007-766

(13) Druh dokumentu: **A3**

(51) Int. Cl.:

C12N 1/12 (2006.01)

C12R 1/89 (2006.01)

(71) Přihlašovatel:

Mikrobiologický ústav AV ČR, v.v.i., Praha 4, CZ

(72) Původce:

Doušková Irena Ing., Říčany u Prahy, CZ
Hlavová Monika Mgr., Bratislava, SK
Umysová Dáša Mgr., Bratislava, SK
Vítová Milada RNDr. PhD., Třeboň, CZ
Zachleder Vilém RNDr. CSc., Třeboň, CZ

(74) Zástupce:

Středisko společných činností AV ČR, v. v. i. Patentové
a licenční služby, Národní 1009/3, Praha 1, 11000

(54) Název přihlášky vynálezu:

**Průmyslový kmen Scenedesmus quadricauda
SeVI zelené chlorokokální řasy Scenedesmus
quadricauda (Turp.) Bréb**

(57) Anotace:

Kmen Scenedesmus quadricauda SeVI, který je schopen růst v přítomnosti vysokých koncentrací selenanu (Na_2SeO_4), které jsou letální pro buňky sbírkových (kontrolních) kmenů. Tento kmen roste i při extrémně vysokých koncentracích selenu stejnou nebo vyšší rychlostí a je schopen absorbovat významně vyšší množství organicky vázaného selenu než kontrolní kmen. Kromě autotrofního růstu ve fotobioreaktorech může růst i heterotrofně ve fermentorech. Přítomnost seleničitanu (Na_2SeO_3) je však pro tento kmen toxická.

02.11.07

65 739

Průmyslový kmen *Scenedesmus quadricauda* SeVI zelené chlorokokální řasy
Scenedesmus quadricauda (Turp.) Bréb.

PK 266-07

Oblast techniky

Vynález se týká kmene *Scenedesmus quadricauda* SeVI zelené jednobuněčné řasy *Scenedesmus quadricauda* (Turp.) Bréb. s vysokou produkcí organicky vázaného selenu a současně rezistentního vůči vysokým koncentracím selenanu v prostředí.

Dosavadní stav techniky

Selen je esenciální mikroelement v dietě mnoha organismů, včetně lidí. Tomuto prvku je přisuzován značný zdravotní přínos. Epidemiologické studie ukázaly významnou roli selenu v prevenci a zpomalení vývoje rakoviny prsu, prostaty a tlustého střeva. Selen hraje také důležitou roli ve vývoji savců, v imunitních funkcích a zpomalení procesu stárnutí, funkci štítné žlázy, v léčbě neplodnosti kardiovaskulárních a neurologických onemocnění. Podílí se na detoxikaci těžkých kovů a organických karcinogenů a je ve formě peroxidáz jednou z neaktivnějších složek antioxidační a antiradikálové ochrany organismu. Doplnění selenu při jeho nedostatku má imunostimulační efekt zejména u pacientů prodávajících chemoterapii.

Jednobuněčné mikroskopické sladkovodní řasy se vyznačují schopností absorbovat a kumulovat ve svých strukturách látky, které se nacházejí v živném prostředí. Uvedené produkty našly uplatnění například v lékařské diagnostice, farmacii a potravinářství. Na schopnosti řasových kultur vázat do svých struktur požadované prvky v závislosti na jejich koncentraci v živném roztoku a na technologii jejich kultivace je založeno i obohacování řas selenem.

V řasách bylo identifikováno několik sloučenin selenu (selenomethionin, dimetylselenopropionát, Se-allylselenocystein). Za míru kvality řas jako zdroje "organického selenu" se považuje obsah selenomethioninu jak volného tak vázaného v bílkovinách. Vedle těchto sloučenin selenu se v řasách vyskytují i další využitelné formy selenových sloučenin jak nízkomolekulárních derivátů aminokyselin a metabolitů tak vysokomolekulární biomolekuly (proteiny, peptidy).

Řasové buňky obohacené selenem mohou sloužit jako vynikající levný zdroj těchto látek. Zájem o kultury mikroskopických řas a jejich využití ve výživě lidí a zvířat, ve farmacii, kosmetice a dalších aplikacích se ve světě postupně zvyšuje.

Současná výkonná kultivační technologie a dosud získané poznatky v oblasti řasových preparátů jsou podkladem pro rozšíření jejich využití i pro ekonomicky výhodnou výrobu selenem obohacených řas.

Komplikací jsou však toxicita anorganických sloučenin selenu, která brání jejich technologicky a ekonomicky výhodnějšímu použití ve vyšších koncentracích a poměrně nízký příjem selenu do buněk řas. Řešením je použití vyšlechtěných kmenů řas s odolností buněk vůči vysokým koncentracím anorganických sloučenin selenu a se schopností vázat vyšší množství sloučenin selenu.

Podstata vynálezu

Výše uvedené nedostatky odstraňují řasy podle tohoto vynálezu. Vyšlechtěný kmen *Scenedesmus quadricauda* SeVI jednobuněčné zelené řasy *Scenedesmus quadricauda* (Turp.) Bréb. je rezistentní vůči vysokým koncentracím selenanu. Tento kmen byl získán pasážováním a selekcí sbírkového kmene *Scenedesmus quadricauda* Gr/15 tak, že na něj bylo působeno selenanem v živném roztoku jako mutačním a selekčním agens.

K charakterizaci vyšlechtěného kmene byly sledovány růstové křivky při různých koncentracích selenanu a srovnány s růstovými křivkami sbírkového kmene (viz Graf 1).

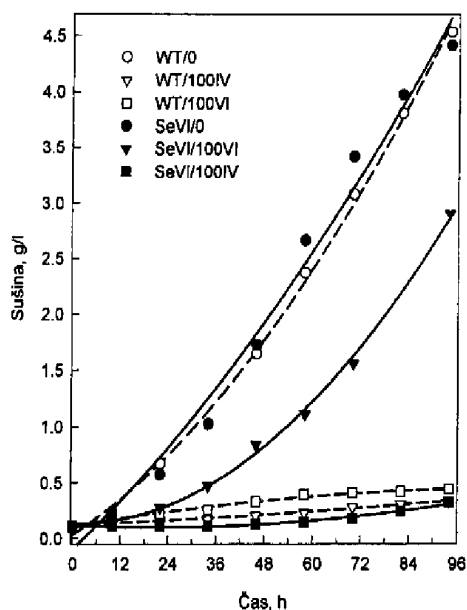
Vyšlechtěný rezistentní kmen je schopný růst do vysokých sklizňových hustot (kolem 5 g sušiny/l) při koncentracích selenanu do 5,2 mM (tj. 400 mg Se/l živného roztoku), zatímco inhibiční koncentrace selenanu pro divoký kmen je 0,13 mM (tj. 10 mg Se/l živného roztoku). Rychlost růstu při vysokých koncentracích selenanu je u rezistentního kmene mírně nižší než u kontrolního kmene v nepřítomnosti selenanu (Graf 1). Genetická stabilita rezistentního kmene byla ověřena dvouletým pasážováním na agarovém médiu bez selekčního tlaku, t.j. v nepřítomnosti selenanu.

Pokusy prokázaly, že kmen roste do vysokých sklizňových hustot i heterotrofně ve fermentoru. Jako zdroj energie uhlíku slouží glukóza.

Příklady provedení vynálezu:

Graf 1 Přírůstek sušiny (g/l) u sbirkového a rezistentního kmene *Scenedesmus quadricauda* SeVI při různé koncentraci Na_2SeO_4 v živném roztoku

Křivky WT/0, WT/100IV, WT/100VI, SeVI/0, SeVI/100IV, SeVI/100VI: kultury kontrolního (WT) a selenan rezistentního (SeVI) kmene při koncentracích seleničitanu (IV) či selenanu (VI): 0; 1,3 mM (tj. 0, 100 mg Se/l).

Průmyslová využitelnost:

Kmen *Scenedesmus quadricauda* SeVI se může využít například při výrobě selenem obohacené biomasy řas pro humánní výživu a pro výživu zvířat. Současné, postupy produkční kultivace s řízeným chemickým složením řasové buňky mohou být využity pro velkoobjemovou produkci řas s vysokým obsahem organicky vázaného selenu.

Kromě vysoce aktuálního využití organicky vázaného selenu v biomedicině je velmi atraktivní využití těchto sloučenin jako doplňkové stravy hospodářských zvířat, u nichž se nedostatek selenu projevuje zhoršením zdravotního stavu a váhovým úbytkem. Kromě toho zvýšení obsahu selenových sloučenin u hospodářských zvířat umožní dodávat přes potravní řetězec selenové sloučeniny i do lidské populace.

PATENTOVÉ NÁROKY

1. Průmyslový kmen *Scenedesmus quadricauda* SeVI zelené chlorokokální řasy
Scenedesmus quadricauda (Turp.) Bréb., uložený ve Sbírce autotrofních organismů,
Botanický ústav, Akademie věd ČR, Dukelská 135, CZ-379 82, Třeboň.
2. Průmyslový kmen *Scenedesmus quadricauda* SeVI zelené chlorokokální řasy
Scenedesmus quadricauda (Turp.) Bréb. podle nároku 1, vyznačující se tím, že je
schopný akumulovat do svých buněčných struktur selen ze selenanu za současné
rezistence vůči selenanu (Na_2SeO_4) v okolním prostředí s koncentrací do 5,2 mM.